

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
_{Set.} 1146

Title: *Sanyas Dharma*

1146

Complete

C	:		:	Title
:	:	Sanyas Dharma	:	
:	:		:	Author
:	:		:	Editor
Slc	:	:	:	Year, Vols.
:	:	:	:	Publisher
1146	:	:	:	Remarks

श्रीः तामवेक्ष्य सुधाभासुभास्वरद्युतिमंडलां संसारतापविच्छेदपद्मपीयूषवाहिनीं ~ यो गिराज हृदंभोजराज
 हंसनिषेवितं अनाहतमहानादमयोमह्यरूपिणीं ~ महोत्तमं भगवतीं कंठितार्थप्रदायिनीं आराध्य भक्तिभा
 वेन वेतसासुधीश्वरः एकदशस्थानाहत्याद्यातिस्वर्गसमंततैः यस्याः स्मरणमात्रेण महापातकनाशनं ~ इति पञ्चाशद्वार
 पूर्वजातसनाभस्तैर्वैरविस्मरते नहि आसेद्विबद्धो बद्धशोषो न्यतरमपि क्वचित् ~ अतिजन्मदुःखं दानम
 ध्ययते तपः तैर्नैवाभ्यासयोगेन तदेवाभ्यसने पुनः ~ अथ प्रायश्चित्तं ~ अथ भिक्षायापहरणे मानशय्या
 शनेषु च पुष्पांस्तुल्यकलातां च कृच्छ्रेणां तपनं चरेत् यस्य यस्य हृत्पर्वस्य वृत्तिश्चेदं समाचरेत् तस्य तस्य
 वधे प्रोक्तं प्रायश्चित्तं समाचरेत् अपहृत्य तु पर्णानां भूमिं विधत्वा त्रिमासतः प्रायश्चित्तं वधे प्रोक्तं प्राय
 णानां व्रतं चरेत् इति श्रुतिश्चेदप्रायश्चित्तं ~ गृहस्थेन भगवता पापानि कुर्वन्त्याश्रमिणो यदि शौचं
 क्षापनं कुर्यात् कुर्यात् ब्रह्म प्रदर्शनात् संग्रहे श्रोते श्रुत्वे स्मृते रज्जे श्रावणं मुपवीतकं ग्रंथिं विदुः
 होतव्यं ग्रंथिमुक्तं न होमयेत् ग्रंथिं विना उपवीतं न स्यात् केचिद्गृहस्थग्रंथिनो हवनीमंदिनं स्रजं
 स्पृष्ट्वा मातुक्तं वा तुल्यं ब्रह्मणा स्पर्शितं स्रजं विदुः नात्रिगुणीकृतं स्रजे पादौ च ते ग्रंथिः सा विज्या
 चाभिर्मंत्रितं तद्वर्षमुपवीतं स्यात् नाति त्वं न चोक्तं ॥ ग्रंथिकरणं विना उपवीतं न संभवतीति भावः
 भूमिदानं हरणं फलं अन्तेर्वापदृता इति धर्मसूत्रे शाक्या उपधाते नरके पतते धौरेयावदाभूतसंपूर्णं ~

संग्रहे स्वर्णसंसारं वायो हरेत वसुंधरां वाधिर्वर्षसहस्राणि विष्णोः जायते रुमिः एकं पुरुषं दशवाशते
 वासर्वनारकैः कंभीपाके निमज्जेत तस्मान्नाहुरतेमहि द्रुपतो हुरते भूमिं द्रुपिस्ततो मृतः स
 वक्रो दाहणे पाशे सत्यं गयो निषु जायते भूमिं यः प्रतिगृह्णाति यस्तु भूमिं प्रयच्छति उभौ तौ स्व
 र्गमाप्नोति यावच्चार्द्धतामकोः तस्माद्भूमिं च पत्नीं च मातुर्गुर्वगता तथा अत्येव पृथुतं दृष्ट्वा स
 यः प्राणात्परित्यजेत् नरो भविक्रयं कृत्वा चरेच्च प्रायणत्रयं त्रिगुणं वा जपेच्च नवग्रहमखंतथा
 नवग्रहमखंतस्मात् कुर्यात्पापविशुद्धये एतेन मुच्यते पापाः कुर्यात्पापानां कं व्रजेत् जन्मप्रभृति
 पापानि कृतानि सुबहू न्यपि षड्वेदैर्विशुध्यन्ति यत्तु हापातकादृते कृष्णानामवसंख्यावेकस
 णं च बहवर्षं हि रण्यधा न्यमन्त्रं च स्नानं वैसागरं स्पृष्टुं चतुर्विधानां मेतेषां मन्त्रं सख्या प्रशस्यते
 सलं कृतं वा गोदीनं तस्मै त्वं वा त्रिनिष्कं हेमकं कृत्वा भवेत्त्रिंशद्द्वयं स्वेकं मुराहंतं द्वादशद्वयं कथान्य
 स्म कं कृत्वा अभिधीयते त्रिंशत्कृत्वा तथैव स्युः कथितो द्यौर्ध्वेऽपि द्वादशद्विजभोज्याश्च कृत्वा स्वेक
 उदाहृतः त्रिंशदेवहिते कृत्वा द्यौर्ध्वेऽपि त्रिंशद्गानदीस्ताने च कं स्यात्कृत्वा एव कं कृत्वा
 त्रिंशदेवहिते कृत्वा द्यौर्ध्वेऽपि त्रिंशद्गानदीस्ताने च कं स्यात्कृत्वा एव कं कृत्वा
 त्रिंशदेवहिते कृत्वा द्यौर्ध्वेऽपि त्रिंशद्गानदीस्ताने च कं स्यात्कृत्वा एव कं कृत्वा
 त्रिंशदेवहिते कृत्वा द्यौर्ध्वेऽपि त्रिंशद्गानदीस्ताने च कं स्यात्कृत्वा एव कं कृत्वा
 त्रिंशदेवहिते कृत्वा द्यौर्ध्वेऽपि त्रिंशद्गानदीस्ताने च कं स्यात्कृत्वा एव कं कृत्वा

कर्षमात्रं सुवर्णस्य कृत्वा इति अभिधीयते तदभावे धर्मधर्मवा गुं जायात्रेकमेव वा कृत्वा मेकमेव स्नानं द्वादशद्विजभोज्ये
 भोजनेः गुं जायात्र सुवर्णं वा कृत्वा सर्वत्र एव हि तदभावे धर्मात्तत्र कर्षमात्रं मया विवा षड्वेदां प्राप्तिरूपस्यो
 कं ब्राह्मण्यश्च तद्वत्तु यस्मात्प्रतिग्रहधनं तस्मिन् स्यात्कदाचन धनस्य सप्तमांशं तु पुण्या
 न्यायं तनानि च शिवविष्णोः ॥ वापी कृत्वा तडागे च ब्रह्मस्वस्य सप्तममुक्तये एतेषु विरट्तेतस्मात् सोऽयं
 धानरकं व्रजेत् अतिरुद्रं महातुद्रं शिवरात्रौ तु जागरे जलधाराभिषेकाय महापातकनाशनं कोटयो
 ब्रह्महत्यादि अगम्यागम्यकोटयः रुद्रजपी देहत्वा धर्मं तिरुप्रेष्य निश्चितं एतत् नियते उपवासं शिव
 मांदरे ॥ यज्ञाय हविः सक्तं तु सहस्रं तु जपेन्निवा गाया का अंथयदा भुंक्ते तदा दोषाः तत्र प्रमुच्यन्ते
 दुष्कृतिं हि मनुष्याणामनन्ताः प्रियतिष्ठति यो वै यस्या नमश्चाति तदश्चातिपातकं एकमनं नभो
 क्तव्यमनं त्रसहं द्विजः अज्ञानाद्यदि भुंजीत तस्य नास्तीति हानिपूतिः अथ नीचादि प्रतिग्रहः
 शिल्पिनः स्वर्णकारश्च दारुककारश्च कारकः कोहकृतं कुंभकारश्च प्रकृत्वा उत्तमाश्च षड् एभ्यः प्रति
 ग्रही विप्रः सप्तं रश्मौ विशुध्यति आरामिको मयोः कापितं तु कारश्च लेखकः दासस्तु नापित
 श्रेयं प्रकृत्या न धर्मास्तु षड् एभ्यः प्रतिग्रही विप्रः सवासाजकमाविशेत् गम्यत्यादि जपेत्तास्य स
 हस्रं पारिकीर्तितः मरिचकैश्च रजकः सुतिकश्च कणस्तथा व्रजो धर्मकारश्च प्रकृत्वा अधमास्तु षड्
 एभ्यः प्रतिग्रही विप्रः पुनः संस्कारमहीति अतः परं च ये वणां स्ते वणां अंशजातयः तेषां प्रतिग्रहीतारे

महापातकिनः स्मृताः प्रतिग्रहेषु सर्वेषु पक्षेऽप्येव प्रकृत्येयम् चांद्रायणे नरद्विस्पादिति सर्वमुदाहरितं
द्वितीयायश्चिन्तयति ग्रहस्य यावत्तद्वर्गः न्यतीत्यनतिनिरग्रे सङ्गृह्यते नमः तेषां कृते चोद्योमं विप्रसर्वसमा
प्येत् सिंहगुरो गौतमीयात्रास्नानमाहात्म्यं सिंहराशिगते पश्चिमदिने गुरुर्भवति तस्मिन्
सुगौतमीस्नानं कोटिजन्माघनाशानं पुष्कपद्यानितीर्थातिश्रैलोक्यस्थः X सुर X निधानिच
वसांतिवर्षमेकं हि गौतम्यां सिंहगुरोः अन्धमेधफलं चैव लक्ष्मणो रतुजफलं श्रोत्रातिस्नानमात्रेण
गौतम्यां सिंहगुरोः कृष्णभुदधिकश्राद्धं समभ्यर्चयेद्देवतां स्नानार्थमुपगच्छेतां गौतमीं सिंहग
गुरोः अथासिंहस्ते गुरोः कर्तव्यमाहुः गर्भाधानादिकाः सर्वाः प्राशानां ता क्रिया श्रव्याः सर्वदे
शेषु कर्तव्याः सिंहस्ते च बृहस्पतेः वसिष्ठाकृत्ये गौरावर्गमुत्तरे तीरे भागारथ्याश्च पश्चिमे विवा
हादिभिरनुवीत सिंहस्ते च बृहस्पतेः करलाभादिकाः कर्माः दुर्भिक्षे देशविप्लवे गौतम्या दक्षिणे तीरे
विवाहः शुभदेवमतः श्रौतिः सारं सिंहस्तेऽपि मद्यासंस्कृतं गुरुं यत्नेन वर्जयेत् अन्यत्र सिंहभागे तु वि
वाहादि विधीयते सिंहराशिगते जीवे गौतम्याश्चैव दक्षिणे व्रतचौलविवाहादिकुर्यादिति महर्षयः
प्रत्येकं क्रियमाणं यत्कलधर्मदिकंच यत् सर्वदेशेषु कर्तव्यमिहाहुः सिंहगुरो इति सिंहस्ते ॥
केदारस्यादकंपीता काश्यां नुमाप्ये प्रवृत्तं श्रीशैलधिरवरं हृत्पुनर्जन्म विधेयं इति निर्णयः

संन्यासधर्माः

आत्रिः न प्रधायात्तुर्गुणसाधकं वपनं हस्तयेत्तच्च प्रांभो हस्तदिनयोर्वपयेत्तुः अधः कर्णशिरवादिभूते
माणि न हि ज्ञातिचित् शिरवावपने प्रायश्चित्तं स्मरति गालवः त्रिस्नानं लोकमवधनं कृत्वा प्राजापसं कृत्वा प्राणा
धाय शतं कुर्यात् ननु मुंडः शिरवीवेति विकल्पस्मरणात् सशिरवंपवनं कृतेति विशेषस्मरणात्तच्च शिरवावर्ज
नसिद्धिरिति चेन्नैवं मुंडः शिरवीवेत्यादिविकल्पस्यापि त्रिदंडकदंडधारणो विकल्पवत्तु मुख्या मुख्यविषय
तयेवानिर्वाह्यता संभवति हि केषांचिद्वाध्यादिना शिरसि वेशानुसनिः अमथोदाहृतं बहुस्मृतिवत्तु
विरोधापनेः शिरवावपने गालवेन प्रायश्चित्तं स्मरणात्तच्च तथाच विकल्पवचनस्याप्यमर्थः वाशब्दः मुंडो भव
त्तु शिरवावपने शिरवावर्जं लुप्तकेशो भवेदित्यर्थः शिरवावपनं तरेणापि वपने मुंडशब्दः स्मृतिगुरो
रेव प्रयुक्तः योर्णमास्ते शिरवावर्जं मुंडयेत शिष्येतिः कसोपस्थं शिरवावर्जं मुंडयेत्तु संधिषु वापयेत् नत्रे मुंडमात्रिक
मेद्विद्वः संवर्तके क्वचित् इत्यादिषु शिरवावर्तिरिक्तं शयपनेपि मुंडशब्दप्रयोगात् मुंडवपनशब्दयोः पर्यायवद्विशे
षलोपपादनाच्च सामान्ये मुंडशब्दः ज्ञासतिरिक्तविषयवृत्तिव्यवस्थायां सशिरवंपवनं कृतेति तदपसविष्टरमन्त्रं
जीतेत्यादिकर्तव्यसाहित्येनान्यः नपुनः स्मृतमन्त्रं मुंडीतेत्यादिवा तथाचाप्यमर्थः यथासंशिरवशिरो
भवति तथावपनं कुर्यात् इति अतश्चतुर्धिरपि पात्राज्यैरेकमुपवीतं प्रवरं धार्य त्रिदंडशिरवमुखात्तमाप
रियाह इति सिद्धमिति दिक् विस्तारस्तु प्रमेयमाकाशतद्रूपण्यादिषु द्रष्टव्यः
कृष्णतनमर्हतीति कोपीनं पापं तत्तापनात्तु सुखलिंगमपि कोपीनं तदाकाशतन्मपि कोपीनं अंतरीयं च वास्तवविशेषात्

व्यतीपातेन प्रसंसा धान्यं दत्तं व्यतीपाते हिरण्यं च दत्तं स ह्येतत् अतः फलं सर्वमपि हो
 त्रसमे विधिः तिलपात्रं तत्र दत्तं प्राप्नोति स माचरेत् ॥ तेभ्यः केचिद्गुणं पुण्यं संख्यादाय स्य
 तास्ति वै त्वष्ट्रे व्यसिक्तं कृते पुण्ये व्यतीपाते मलिकर्तुं च यज्ञानामप्यनेकानां फलं भवति निश्चितं
 तस्मान्मलिकर्तुं चासिमेन के माचरेत् माचरेत् दानं देयं प्रयत्नेन संसारभयभीतसिः व्यतीपाते च
 सकले पुण्यं स्यात् महदेव हि त्वष्टा पितरतम्ये न शोभागे विशेषतः प्रथमाद्वाविंशतिनां जन्म
 भ्रमणं चैव विंशतिः व्यतीपातस्य पतनं दशसप्तत्यसं सिद्धं तस्य फलं मासः उत्पन्नं
 गुणितं भ्रमणे केचिदुच्यते अर्धद्वयं पतने प्रोक्तं अक्षयं संसिद्धं तस्य फलं महानद्यं व्यतीपाते ऽवगा
 हे ब्रजलं भिषेत् पवमानं जपेत् नमः पुनः वासे महत्फलं यदा नादिकृतं किंचित् सदन्तमिहास्तु मे व्य
 तीपातं नमस्तु सौमस्तु तत्र प्रभो माघमात्रं माघे स्वयं हेन विप्रकृण्वितं हि माघे सदृशं
 भक्तप्रीयतां मे प्रीयतां मे मेजनादि नः दाता दत्तयिता चैव प्रेरकश्चात्तु मोदकः सुकृते दुष्कृते
 वापि बहवः स न भागिनः